

УДК 342.9.03

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.82.2.44>

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЕТАПІ ДОКАЗУВАННЯ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ

Туров В.Д.,

*аспірант кафедри галузевого права та загальноправових дисциплін
Відкритого міжнародного університету розвитку людини «УКРАЇНА»*

ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-5004-3148>

e-mail: vld.turoff@gmail.com

Туров В.Д. Використання інформаційних технологій на етапі доказування в адміністративному судочинстві України.

У статті розглядаються проблеми та перспективи застосування інформаційних технологій у адміністративному судочинстві України, зокрема при зборі, аналізі та оцінці доказів. Аргументується, що центральним питанням впровадження інформаційних технологій у судочинство є їх вплив на забезпечення принципів адміністративного правосуддя, зокрема необхідність застосування таких технологій для реалізації завдань та принципів судового процесу та меж їх впровадження. Визначається поняття інформаційних технологій, доказів і доказування в адміністративному судочинстві. Окреслюються переваги та недоліки у використанні інформаційних технологій в процесі доказування. Приділяється увага проблемам та перспективам використання штучного інтелекту під час оцінки доказів судом.

Дослідження показує, взаємозалежність змісту принципу справедливості судового рішення у адміністративному судочинстві та впровадженням інформаційних технологій і штучного інтелекту зокрема на етапі оцінки доказів. Реалізація такого принципу із застосуванням цифрових технологій можуть привести до виникнення нових процесуальних правил, щодо тлумачення нормативно-правових актів та окремих їх норм.

Зроблено висновок, що нормативно-правова база, яка визначає правову природу інформаційних технологій в адміністративному судочинстві, ще не сформована в остаточному вигляді. Норми, що регулюють використання інформаційних технологій у сфері адміністративного судочинства, включають такі аспекти, як технології електронного судочинства та електронні докази. Ці норми формують систему інформаційно-правових інститутів у сфері адміністративного судочинства. Деякі з них ще знаходяться на етапі формування, так як проходять стадії створення проєктів та моделей інформаційних технологій, їх апробацію та експерименти, а інші поступово впроваджуються та використовуються в судовій практиці. Незважаючи на те, що багато інновацій вже інтегровано у судовий процес, проте певна їх кількість все ще чекає на більш глибоке впровадження та розуміння, зокрема використання штучного інтелекту. Тому перспектива подальшого розвитку полягає в удосконаленні нормативно-правової бази, щодо використання інформаційних технологій на етапі доказування в адміністративному судочинстві.

Ключові слова: цифрові технології, інтернет, штучний інтелект, докази, електронні докази, діджиталізація, адміністративне судочинство.

Turov V.D. Usage of information technologies in the stage of proving in administrative proceedings in Ukraine.

The article explores the problems and prospects of implementing information technologies in the administrative judiciary of Ukraine, particularly in the collection, analysis, and evaluation of evidence. It argues that the central issue in the integration of information technologies into the judiciary is their impact on ensuring the principles of administrative justice, including the necessity of applying such technologies to fulfill the tasks and principles of the judicial process and the limits of their implementation. The concept of information technologies, evidence, and proof in administrative justice is defined. The

advantages and disadvantages of using information technologies in the process of evidence are outlined. Attention is given to the problems and prospects of using artificial intelligence in evidence evaluation by the court.

The research demonstrates the interdependence between the content of the principle of justice of judicial decisions in administrative justice and the implementation of information technologies and artificial intelligence in particular at the stage of evidence evaluation. The realization of such a principle through the use of digital technologies may lead to the emergence of new procedural rules regarding the interpretation of normative legal acts and their individual norms.

It is concluded that the normative legal framework defining the legal nature of information technologies in administrative justice is not yet fully formed. The norms regulating the use of information technologies in the field of administrative justice include aspects such as electronic judiciary technologies and electronic evidence. These norms form a system of information legal institutions in the field of administrative justice. Some of them are still in the process of formation as they undergo stages of creating projects and models of information technologies, their testing and experiments, while others are gradually being implemented and used in judicial practice. Despite many innovations already integrated into the judicial process, a certain number of them still await deeper implementation and understanding, particularly concerning the use of artificial intelligence. Therefore, the prospect of further development lies in improving the normative legal framework for the use of information technologies at the evidence stage in administrative justice.

Key words: digital technologies, internet, artificial intelligence, evidence, electronic evidence, digitalization, administrative proceedings.

Постановка проблеми. Започаткування та використання різних інформаційних технологій (далі – ІТ) у всіх сферах діяльності є однією з основних умов розвитку сучасної держави. У ХХІ столітті людині важко уявити власне життя без комп'ютерної техніки, комунікаційних та ІТ-технологій, електронної інформації. Це є стимулом для впровадження їх не лише у повсякденне життя, а й у соціально-економічну та правову сферу суспільства.

У сучасному світі використання та застосування ІТ визначає швидкість прийняття управлінських рішень, якість послуг, що надаються, і в кінцевому підсумку впливають на результати вжитих дій. Тож із цифровізацією держави, економіки і суспільних відносин в цілому інформатизація адміністративного судочинства є неминучою. Тому використання ІТ в адміністративному судочинстві стає важливим фактором, адже швидкість і методи передачі інформації спрощують та розвантажують від рутинної роботи.

Стан дослідження. У сучасній науці, питання щодо використання ІТ на етапі доказування у вітчизняному судочинстві досліджували такі вчені та практики: Баклан О.В., Битяк Ю.П., Дрогозюк К.Б., Закаленко О.В., Казанчук І.Д., Калмикова Я.С., Ківалов С.В., Осадчий А.Ю., Чванкін С.А., Юдкова К.В. та ін.

Метою дослідження є розгляд та вивчення питання щодо використання ІТ на етапі доказування в адміністративному судочинстві України.

Виклад основного матеріалу. В частині адміністративного судочинства, учасники мають можливість реалізувати свої процесуальні права та обов'язки за допомогою ІТ. Основою будь-якого судового спору, в тому числі й адміністративного, є обґрунтування позицій сторін, а саме доказування – збір, дослідження та оцінка доказів. Тому, використання ІТ на етапі доказування в адміністративному судочинстві поступово набуває важливого статусу в умовах діджиталізації України. Зазначене, надає перевагу у збиранні, оцінці та дослідженні доказів. Це не аби як виде до спрощення та удосконалення процесу доказування для учасників адміністративного процесу та суду.

На жаль, в нормативно-правовому просторі відсутнє чітке визначення поняття інформаційні технології. Проте, у ст. 1 ЗУ «Про Національну програму інформатизації» законодавець все ж таки закріпив суміжне визначення інформаційно-комунікаційні технологій - це результат інтелектуальної діяльності, сукупність систематизованих наукових знань, технічних, організаційних та інших рішень про перелік та послідовність виконання операцій для збирання, обробки, накопичення та використання інформаційної продукції, надання інформаційних послуг [1].

Більшість науковців, при визначенні таких понять як «інформаційні технології» та «інформаційно-комунікаційні технології» намагаються визначити їх через схожості або відмінності самих цих понять. Якщо приводити попереднє узагальнене визначення, то можна погодитися із думкою

відомого американського вченого Г. Поппеля, який описував ІТ, як застосування обчислювальних пристроїв та комунікаційних систем для створення, збору, передачі, зберігання та обробки інформації у всіх сферах суспільного життя [2, с. 64].

Інформаційні технології на етапі доказування при здійсненні адміністративного судочинства, можна визначити як цілеспрямовану організовану сукупність інформаційних процесів з використанням засобів обчислювальної техніки, що забезпечують високу швидкість обробки даних, швидкий пошук інформації, розосередження даних, доступ до джерел інформації незалежно від місця їх розташування.

Розглядаючи визначення доказів, то це поняття законодавець чітко визначив у ст. 72 Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС України), відповідно до якої, це будь-які дані, на підставі яких суд встановлює наявність або відсутність обставин (фактів), що обґрунтовують вимоги і заперечення учасників справи, та інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи. Ці дані встановлюються за допомогою письмових, речових та електронних доказів (включаючи аудіо- та відеозаписи, електронні документи), висновками експертів, а також показаннями свідків, включаючи використання систем відео-конференцв'язку [3].

Більше того, в ст. 99 КАС України надається зазначення електронним доказам – це інформація в електронній (цифровій) формі, яка містить дані про обставини, що мають значення для справи, зокрема електронні документи (текстові документи, графічні зображення, фотографії, відео- та звукозаписи тощо), веб-сайти (сторінки), текст, мультимедійні та голосові повідомлення, метадані, бази даних та інші дані в електронному вигляді. Такі дані можуть зберігатися, зокрема, на портативних пристроях (картах пам'яті, мобільних телефонах тощо), серверах, системах резервного копіювання, інших місцях зберігання даних в електронному вигляді (в тому числі в мережі Інтернет) [3].

Наведене свідчить про законодавче закріплення відкритої системи доказування, яка надає можливість використання ІТ при збиранні, дослідженні та оцінці доказів в адміністративному судочинстві України. Стрімкий розвиток технологій призвів до того, що учасники адміністративного процесу окрім класичних видів доказів все частіше використовують цифрові докази. Тому, у сфері адміністративного судочинства громадяни все частіше мають зручну можливість реалізувати свої процесуальні права та обов'язки за допомогою ІТ.

Поява електронних доказів створила нові можливості для підвищення ефективності судових доказів. Вони дозволяють значно урізноманітнити джерела доказової інформації, надати більш повну і достовірну інформацію про обставини справи, а також є значно переконливішими за традиційні засоби доказування, оскільки жоден свідок не в змозі так точно передати зміст розмови, як аудіозапис та суть події, як відеозапис.

При оцінці електронних доказів слід враховувати достовірність способу підготовки, зберігання або передачі електронного повідомлення, забезпечення цілісності інформації та встановлення її автора. Не всі вчені погоджуються з презумпцією автентичності електронних доказів. Проте проблеми, на які вказують спеціалісти, можна подолати за допомогою змагального судового процесу: якщо жодна із сторін не заперечує щодо достовірності електронних доказів, а суд не має сумнівів щодо таких доказів з огляду на обсяг своїх знань у цій галузі, тоді електронні докази повинні бути розглянуті судом. Якщо сторона заперечує проти автентичності електронних доказів, вона повинна обґрунтовано посилатися на обставини, що викликають такі сумніви – аналогічне правило стосується будь-яких інших видів доказів.

У судовій практиці все частіше зустрічаються випадки подання до суду електронних доказів, отриманих з мережі Інтернет: відеозаписів з відеохостингу YouTube, пости в соціальних мережах, дані з різних сайтів тощо. Це стало досить широким загальним джерелом доказової інформації та об'єктом дослідження судом у процесі розгляду та вирішення справ. Проте, правове регулювання порядку використання таких доказів у адміністративному судочинстві, не можна визнати достатньо повним і досконалим, а доктринальна основа відповідної процесуальної діяльності – далеко не завершена [4, с. 173]. Так, деякі вчені зазначають, що скріншоти веб-сторінки, як докази в судовому процесі, можуть бути використані для фіксації факту розміщення в Інтернеті інформації, яка не відповідає дійсності або порушує виключні права [5, с. 90].

Як правило, для встановлення особи, яка розмістила допис або іншу інформацію на веб-сторінці в мережі Інтернет, необхідно встановити власника веб-сайту (веб-сторінки). Власником веб-сторінки є фізична або юридична особа, яка володіє обліковим записом, який використовується

ся для розміщення веб-сторінки на веб-сайті, і яка керує та/або розміщує електронну (цифрову) інформацію на такій веб-сторінці.

Дослідники виділяють кілька способів фіксації доказів, розміщених в Інтернеті: 1) огляд доказів судом за їх місцезнаходженням; 2) залучення спеціаліста для фіксації електронних доказів; 3) проведення експертних досліджень відповідними судовими експертами; 4) оформлення протоколу огляду сайту адвокатом; 5) подання паперової копії електронного підтвердження або роздруківки веб-сторінки (скріншот); 6) фіксація вмісту веб-сайту шляхом його збереження на відповідних носіях; 7) протокол огляду веб-сторінки нотаріусом; 8) проведення відеозапису процесу дослідження огляду соціальних мереж будь-якою зацікавленою особою; 9) допомога приватних компаній, які фіксують інформацію, розміщену на веб-сторінках, на дату архівування; 10) запит до провайдера на отримання сертифіката – log-файлу [6, с. 82].

Клопотання про перевірку веб-сторінки за місцем її розташування в мережі Інтернет надсилається до суду у формі заяви про надання доказів, у якій міститься належне обґрунтування наявності підстав вважати, що засоби доказування можуть бути втрачені (дані можуть бути видалені), суди повинні провести такий перегляд. Наприклад, пост у Facebook може бути видалений автором у будь-який момент, а повідомлення в Messenger, Telegram, Viber чи WhatsApp може видалити один із співрозмовників, що матиме ефект видалення для всіх учасників чату. При цьому відновити видалені повідомлення буде неможливо або вкрай важко. Наприклад, месенджер Telegram безповоротно видаляє як вміст повідомлень, так і сліди його відправки, WhatsApp видаляє лише вміст, але теж безповоротно. Подібна технологія використовується і в Viber, при цьому техпідтримка сервісу може надати інформацію лише про факт відправлення повідомлень або здійснення дзвінків із зазначенням дати та часу, але не їх вміст. Крім того, така послуга буде платною і надаватиметься лише після процедури верифікації власника облікового запису [7].

Використання ІТ у сучасному адміністративному судочинстві можна і потрібно розглядати як один із засобів забезпечення безпеки учасників адміністративного судочинства та реалізації певних заходів їх безпеки. Процес доказування забезпечується комплексом теоретично-правових прийомів, пов'язаних із виявленням, збиранням і подальшим відтворенням даних, що мають значення для вирішення адміністративної справи. ІТ в цьому сенсі суттєво полегшують діяльність суб'єкта доказування та суду при безпечному зберіганні та відтворенні інформації, яка може бути пошкоджена або втрачена через людський фактор. Слід зазначити, що використання таких технологій потребує великих спеціальних знань і навичок, якими володіють не всі суб'єкти доказування.

Окремо, в доктрині адміністративного процесу висловлюються точки зору на користь активного впровадження штучного інтелекту (далі – ШІ) на етапі доказування при вирішенні адміністративної справи. Як аргумент зазначається, що процес доказування, за своєю суттю може полягати в алгоритмічному аналізі та дослідженні доказів, а судові рішення може бути ухвалені без безпосередньої участі судді на підставі таких доказів. Пропонується як мінімум автоматизувати судові провадження, та дещо спростити рутинну роботу судді. Але впровадження програм ШІ при здійсненні правосуддя, ставить питання відповідності принципам такого правосуддя та на сам перед принципу законності та обґрунтованості судового рішення. Оскільки останнє, повинно чітко відповідати нормам матеріального та процесуального права, при цьому бути ухваленим на підставі повного і всебічно з'ясованих обставин та підтверджено відповідними доказами.

Погоджуємось, що сучасні ІТ досі не здатні самотійно, без участі судді, реалізувати ряд принципів адміністративного судочинства. Наприклад, принцип справедливості судового рішення забезпечується правильним тлумаченням нормативно-правових актів. Як відомо, тлумачення – це інтелектуальний процес, який спрямований на виявлення справжнього змісту правової норми безпосередньо самим інтерпретатором (судом) і доведення змісту правової норми до зацікавлених сторін. Така інтелектуальна праця під силу лише людині, яка має високий рівень правової свідомості (в тому числі професійної) та правової культури. Вважаємо, що майже неможливо відтворити такі категорії та значення в програмному алгоритмі ШІ.

Загалом, не вдаючись у полеміку щодо допустимості використання ШІ при прийнятті рішення в адміністративній справі, зауважимо, що таке використання, на нашу думку, має відповідати цілям і завданням адміністративного судочинства. Дотримуючись позиції використання ШІ у здійсненні правосуддя, вважаємо, що сучасні інформаційні технології, в тому числі програми штучного інтелекту, ще не здатні забезпечити процес доказування в повній мірі та впливати на судові рішення.

Питання впровадження ІТ в процес доказування залишається спірним в контексті їх впливу на забезпечення принципів адміністративного судочинства. Конкретно, основними аспектами є: фактична реалізація впровадження технологій; потреба в їх використанні для досягнення цілей та принципів судового процесу; обмеження, що супроводжують впровадження технологій.

Крім того, можна виділити наступні ризики при впровадженні ІТ у судовій системі. Перший і головний ризик – це інформаційна безпека. Питання кібербезпеки є однією з серйозних проблем світу, питання кібербезпеки набувають особливої уваги у сфері державних послуг, у тому числі судової системи. По-друге, не виключено, що спрощення доступу до дистанційного правосуддя (умовно кажучи, подання позову, не встаючи «з дивана») призведе до збільшення судових справ та лжесвідчення. По-третє, можлива часткова втрата урочистої форми судочинства. Це не важливо саме по собі, як якась особлива повага до судді чи традиційний судовий ритуал. Його значення полягає у збереженні високої поваги до судового рішення, що безпосередньо впливає на принцип обов'язковості судового рішення. [8, с. 206]

Загалом розвиток ІТ призводить до того, що обсяг інформації про певну фізичну чи юридичну особу, яку можна отримати через Інтернет, постійно збільшується. У зв'язку з цим доцільно поступово трансформувати процес пред'явлення доказів. З часом сторони повинні будуть збирати та подавати до суду лише ті докази, до яких суд не має прямого доступу. Що стосується відомостей з електронних реєстрів та інших електронних баз даних, то сторонам необхідно буде лише зазначити можливість суду ознайомитися з ними в тому чи іншому електронному джерелі.

Висновки. Розвиток ІТ значно змінив підхід до процесу доказування в адміністративному судочинстві, впливаючи також на його теорію та практику. Незважаючи на те, що багато інновацій вже інтегровано у судовий процес, ті ж самі електронні докази, проте певна їх кількість все ще чекає на більш глибоке впровадження та розуміння, зокрема - штучний інтелект. Саме його використання залишається спірним, оскільки потребує врахування обмежень та впливу на принципи адміністративного судочинства.

Таким чином, впровадження та подальше використання ІТ на етапі доказування має свої переваги та ризики. Однією з головних переваг є швидкість та ефективність при збиранні, дослідженні та оцінці доказів. Проте існують і певні ризики, такі як вразливість програмного забезпечення перед кіберзагрозами та технічні помилки, що можуть спричинити недостовірність або втрату доказів. Усе це показує, що, крім необхідності належного технічного забезпечення використання ІТ на етапі доказування, в перспективі потрібно удосконалювати нормативно-правову базу, яка має якісно регулювати відповідність процесу доказування принципам справедливості, законності та обґрунтованості судового рішення в адміністративному судочинстві України..

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про Національну програму інформатизації: Закон України від 01.12.2022 № 2807-IX / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2807-20#Text> (дата звернення: 07.04.2024).
2. Юдкова К.В. Особливості визначення поняття «інформаційні технології». *Інформація і право*. 2015. № 1 (13). С. 63–67. URL: https://ippi.org.ua/sites/default/files/ykvovpit_13_1_2015_0.pdf (дата звернення: 07.04.2024).
3. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 6 липня 2005 р. № 2747-IV / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text> (дата звернення: 07.04.2024).
4. Чванкін С.А. Веб-сторінка як електронний доказ у цивільному судочинстві України. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2020. № 62(1). С. 172–177. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2021/03/32.pdf> (дата звернення: 07.04.2024).
5. Поклонська О.Ю. Особливості застосування електронних доказів у цивільному процесі. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 2. С. 89–91. URL: http://www.lsej.org.ua/2_2021/22.pdf (дата звернення: 07.04.2024).
6. Дрогозюк К.Б. Способи фіксації електронних доказів, отриманих із соціальних мереж, у цивільному процесі України. *Юридичний вісник*. 2020. № 4. С. 74–84. URL: http://yurvisnyk.in.ua/v4_2020/12.pdf (дата звернення: 07.04.2024).

7. Перникоза Д., Коновалов Є. Електронні докази – норма для українського судочинства, але є нюанси. *Юридична Газета online*. 2020. № 14. URL: <https://jur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/elektronni-dokazi--norma-dlya-ukrayinskogo-sudochinstva-ale-e-nyuansi.html> (дата звернення: 07.04.2024).
8. Чванкін С.А. Інформаційні технології у доказуванні в цивільному процесі: теоретичні та практичні аспекти: дис. ... д-ра юр. наук: 12.00.03. Одеса, 2021. 518 с.